

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**

Jilská 1, Praha 1

Tel./fax: 286 840 129

E-mail: gabriela.samanova@soc.cas.cz

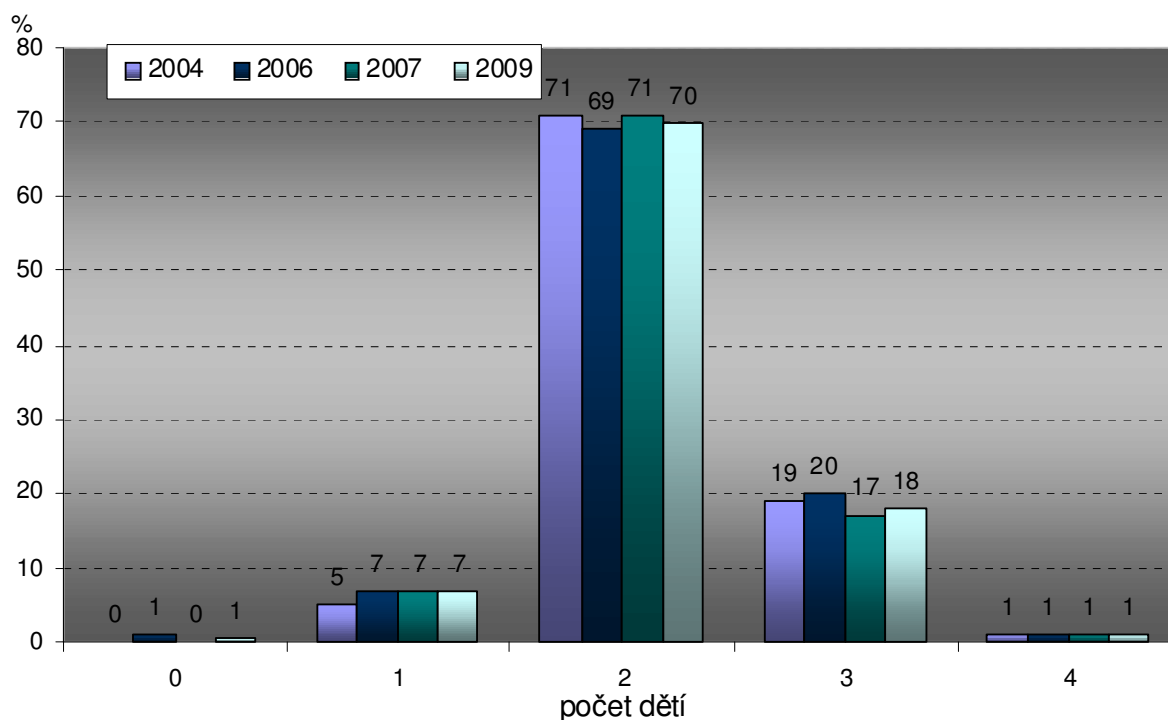
Partnerství, manželství a rodičovství

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2009, v09-11</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>2. 11. - 9. 11. 2009</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1082</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>OV.58, OV.59, OV.60, OV.61, OV.80</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>12. 1. 2009</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Gabriela Šamanová</i>

Téma partnerství, manželství a rodičovství bylo v rámci listopadového šetření Centra pro výzkum veřejného mínění rozčleněno do několika bloků. Zkoumány byly názory na optimální počty dětí v rodině a ideální věk při vstupu do manželství. Dále byl zjišťován záměr dotázaných, kteří nežijí v manželství nebo registrovaném partnerství, uzavřít během svého života sňatek. Respondenti také hodnotili výroky týkající se různých forem rodinného soužití a důležitost některých životních cílů.

Naprostá většina respondentů (70 %) vidí ideál v modelu dvoudětné rodiny. Rodinu se třemi dětmi považuje za nejlepší pětina respondentů. Sedmi osloveným ze sta se nejvíce zamlouvají rodiny s jedničkou. Názor, že ideálně mají být v rodině dvě děti, je v české společnosti dlouhodobě hluboce zakořeněn, což částečně dokresluje i časová řada od roku 2004. Četnosti v posledních čtyřech výzkumech na toto téma zůstávají v rámci statistické chyby prakticky neměnné (viz graf 1).

Graf 1: Ideální počet dětí v rodině¹

Pozn.: Dopočet do 100% tvoří odpovědi „nevím“.

Téměř 50 % respondentů se domnívá, že by se ideální věk otce při narození prvního dítěte měl pohybovat v rozpětí 25 až 29 let. Více než třetina dotázaných uvedla věk vyšší než 29 let a 7 % dotázaných věk nižší než 25 let. Nejčastěji byl u mužů otců zmiňován věk třiceti let – jako ideální pro narození prvního dítěte ho navrhlo 29 % dotázaných (viz tabulku 1 a 3).

V případě posuzování ideálního věku matky také převládá názor (polovina dotázaných), že žena by měla porodit první dítě mezi 25 a 29 lety. Třetina respondentů uvedla věk do 24 let a pouze necelých 8 % považuje za nejlepší pro narození prvního dítěte věk 30 a více let. Nejčteněji zastoupený věk byl u žen však nižší než u mužů – většina, tedy 29% dotázaných se domnívá, že ideálním věkem matky prvorodičky je pětadvacet let (viz tabulku 2 a 4).

Představy o ideálním věku při narození prvního dítěte se v posledních pěti letech výrazně proměnily, a to zejména v případě věku matky. Zatímco v roce 2004 se polovina dotázaných domnívala, že žena by měla mít první dítě před pětadvacátými narozeninami, v roce 2009 sdílí stejný názor asi třetina účastníků výzkumu. U mužů zůstává nejčteněji zastoupena kategorie 24 až 29 let, ale i tam můžeme sledovat poměrně velký přesun preferencí do věkové skupiny 30 a více let. Deklarované postoje tak kopírují skutečný demografický vývoj, kdy např. věk ženy při narození prvního potomka vzrostl na hodnotu sedmadvaceti let v roce 2008.

¹ Znění otázky: „Jaký je Váš názor na ideální věk mužů a žen při narození prvního dítěte a na ideální počet dětí v rodině?“

Tab. 1: Ideální věk muže při narození prvního dítěte (2009)¹

věk	%	% kumulativně
18	0,1	0,1
20	1,4	1,5
21	0,6	2,1
22	1,5	3,6
23	1,8	5,4
24	1,6	7,0
25	18,9	25,9
26	6,5	32,4
27	7,2	39,6
28	12,5	52,1
29	3,1	55,2
30	29,0	84,2
31	0,2	84,4
32	2,2	86,6
33	2,1	88,7
34	0,4	89,1
35	4,7	93,8
40	0,3	94,1

Tab. 2: Ideální věk ženy při narození prvního dítěte (2009)¹

věk	%	% kumulativně
18	0,5	0,5
19	0,6	1,1
20	7,0	8,1
21	2,8	10,9
22	8,4	19,3
23	8,8	28,1
24	8,6	36,7
25	29,1	65,8
26	7,0	72,8
27	5,8	78,6
28	7,5	86,1
29	1,1	87,2
30	6,5	93,7
32	0,6	94,3
33	0,2	94,5
35	0,1	94,6

Pozn.: Dopočet do 100% u tabulek 1 a 2 tvoří odpovědi „nevím“.

Tab. 3: Ideální věk muže při narození prvního dítěte – vývoj (v %)

věk	2004	2006	2007	2009
do 24 let (včetně)	10,4	6,5	5,6	7,0
25-29 let	59,9	48,5	47,6	48,2
nad 30 let (včetně)	29,7	39,7	38,9	38,9

Pozn.: Dopočet do 100% tvoří odpovědi „nevím“.

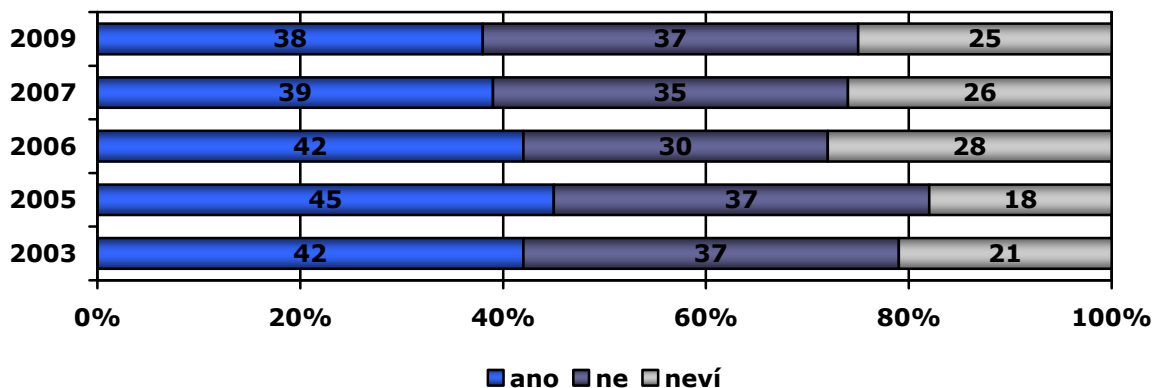
Tab. 4: Ideální věk ženy při narození prvního dítěte – vývoj (v %)

věk	2004	2006	2007	2009
do 24 let (včetně)	51,0	38,2	37,9	36,7
25-29 let	44,2	50,1	47,3	50,5
nad 30 let (včetně)	4,8	6,7	8,0	7,4

Pozn.: Dopočet do 100% tvoří odpovědi „nevím“.

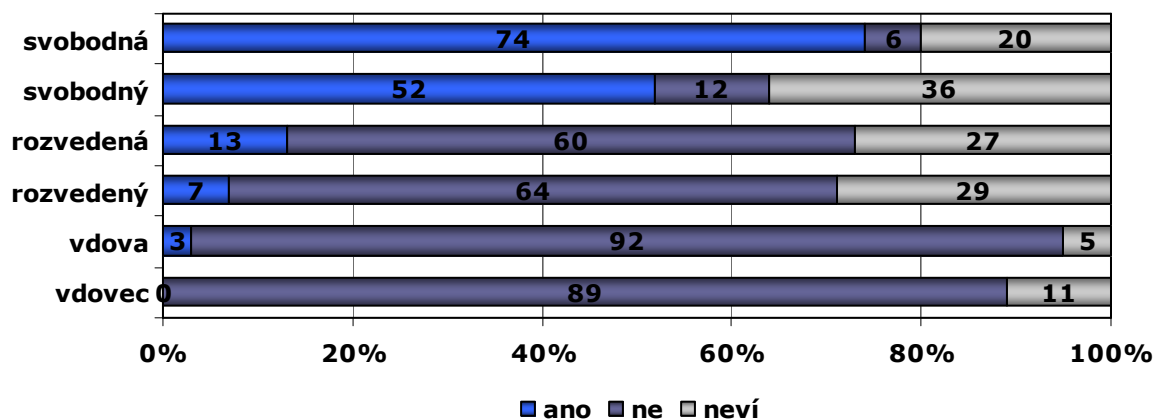
V další části dotazníku byla svobodným, rozvedeným a ovdovělým položena otázka, zda plánují někdy v budoucnu uzavřít sňatek. Podíly osob, které uvedly odpověď „ano“ a „ne“ byly téměř totožné (38 % a 37 %). Čtvrtina respondentů nebyla zatím rozhodnuta a uvedla, že neví, zda v budoucnu uzavře sňatek. Vývoj v čase je zachycen v grafu 2. Z tohoto pohledu je možné říci, že v roce 2006 klesly podíly osob zastávající vyhraněný postoj ve prospěch nerozhodnutých, avšak jednoznačný trend posunu v plánech na uzavírání manželství se vysledovat nedá.

Graf 2: Chcete v budoucnu uzavřít sňatek? (v %)²

Pokud přihlídneme k rodinnému stavu a pohlaví dotázaných, zjistíme, že svobodné ženy jsou častěji rozhodnuty uzavřít ve svém životě sňatek než svobodní muži. Vstoupit někdy v budoucnu do svazku manželského plánovalo 74 % svobodných žen. Mezi svobodnými muži se chtělo oženit 52 % dotázaných (viz graf 3).

Graf 3: Plánování vstupu do manželství podle pohlaví a rodinného stavu

U lidí, kteří již mají zkušenost s manželstvím a současně s jeho ukončením rozvodem, vypadala situace jinak. Rozvedené ženy chtěly uzavřít další sňatek pouze ve třinácti procentech případů a v téměř dvou třetinách případů byly rozhodnuty se už nevdat. Mezi muži mělo v úmyslu opakovaný sňatek uzavřít 7 % dotázaných. Na další manželství již rezignovaly dvě třetiny z rozvedených mužů. Vdovy a vdovci v naprosté většině uzavírat další manželství již nechtějí.

² Znění otázky: „Chcete někdy v budoucnu uzavřít sňatek? Uvedte, prosím, důvody, proč ano. Uvedte, prosím, důvody, proč ne.“

Nejčastěji uváděným důvodem pro vstup do manželství byly „děti“. Podstatná část dotázaných považuje vstup do manželství za „samozřejmý a normální“. Poměrně často bylo také zastoupeno přesvědčení, že „ve dvou se to lépe táhne“. Mezi dotázanými, kteří s uzavřením sňatku nepočítají, převažoval argument vysokého věku a chatrného zdraví u ovdovělých a špatné zkušenosti z předešlých manželství u rozvedených. Část respondentů zaujímajících k možnosti uzavření sňatku negativní postoj tak činí proto, že si cení více svobody než manželství. Někteří dotázaní nehodlají vstoupit do manželství, protože jej považují za zbytečné pro partnerské soužití. Podrobnější přehled získaných vyjádření je uveden v tabulce 5.

Tab. 5: Důvody (ne)plánování sňatku (v %)³

Důvody plánování sňatku	Důvody neplánování sňatku
kvůli dětem, založení rodiny (59 %)	věk, zdravotní stav (41 %)
samozřejmost až nutnost, norma (25 %)	svoboda, chce být sám (28 %)
dva jsou vždy lepší než jeden (18 %)	špatná zkušenost (26 %)
z lásky, završení vztahu, má vážnou známost (11 %)	obecné výroky bez jasného důvodu - nechce, nepotřebuje (14 %)
jistota, spokojenost, klid, závazky (10 %)	svatba je zbytečná (8 %)
majetek, finanční zabezpečení (8 %)	nemá partnera (7 %)
opora ve stáří (4 %)	vdovy, vdovci (4 %)
obecné výroky o negativěch svobody a pozitivěch manželství (2 %)	finanční náročnost, kvůli majetku (2 %)
právní výhody (2 %)	složitost rozvodového řízení (2 %)
osamostatnění od rodičů (1 %)	jiná odpověď (4 %)
jiná odpověď (5 %)	bez odpovědi (64 %)
bez odpovědi (55 %)	

Pozn.: Dotázaní měli možnost uvést dvě odpovědi v případě, kdy plánovali sňatek a dvě odpovědi v případě, kdy neplánovali sňatek, součet proto tvoří pro každou variantu 200 %.

Podle sociodemografických znaků se daly v souboru dotázaných vysledovat některé statisticky významné rozdíly. Svobodní se chtějí někdy v budoucnu častěji ženit či vdávat, rozvedení a ovdovělí tuto možnost častěji odmítají. Tento výsledek odpovídá zjištěným rozdílům podle věku. Mladí lidé do 29 let, u kterých se dá předpokládat, že jsou ve většině případů svobodní, častěji plánují uzavření sňatku. Osoby starší 45 let, které spíše již mají zkušenost s alespoň jedním manželstvím, oproti tomu častěji s budoucím sňatkem nepočítají. Zjištěny byly také rozdíly podle pohlaví. Muži častěji než ženy neví, zda v budoucnu vstoupí do manželství. Ženy častěji než muži dávají jednoznačnou negativní odpověď. Z pohledu kladného vztahu k uzavření sňatku nebyly mezi muži a ženami nalezeny žádné statisticky významné difference. A konečně lidé deklarující dobrou

³ Znění otázky: „Chcete někdy v budoucnu uzavřít sňatek? Uvedte, prosím, důvody, proč ano. Uvedte, prosím, důvody, proč ne.“

životní úroveň častěji plánují uzavření manželství a naopak osoby, jež svou životní úroveň označují za špatnou, častěji možnost manželství odmítají.

Význam sňatku a také dětí, respektive jejich důležitost v životě, byl ve výzkumech Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) zjišťován otázkou,⁴ v níž měli dotázaní seřadit sedm položek vybraných tak, aby reprezentovaly obecné životní cíle (viz tabulku 6).

Pořadí položek, ani hodnoty průměrných hodnocení v roce 2009 se od výzkumů provedených v předchozích letech až na jednu výjimku nelišily (položka „věnovat se svým zálibám“ přeskočila v pořadí položku „dosáhnout co nejvyššího vzdělání“). Za nejdůležitější v životě považovala většina dotázaných trvalý partnerský vztah. Na druhé místo se s malým odstupem zařadila položka „mít děti“ a poměrně „vysoko“ bylo hodnoceno i dosažení úspěchu v zaměstnání. Přibližně uprostřed škály se umístily položky svatba, nebo-li „vdát se, oženit se (být vdaná, ženatý)“, a „možnost věnovat se svým zálibám“, přičemž manželství bylo pro respondenty o něco důležitější než věnování se koníčkům. Položka „dosáhnout co nejvyššího vzdělání“ skončila v žebříčku důležitosti s nevýznamným odstupem za zálibami jako předposlední. Jednoznačně nejméně důležité se dotázaným jevílo žít pestrým společenským životem.

Tab. 6: Důležitost životních cílů (průměrné pořadí) - vývoj

	2003	2005	2006	2007	2009
mít stálého partnera	3,03	3,01	2,96	2,95	3,01
mít děti	3,24	3,23	3,23	3,18	3,15
dosáhnout úspěch v zaměstnání	3,40	3,38	3,44	3,38	3,43
vdát se, oženit se	4,02	3,93	4,04	4,04	4,14
věnovat se zálibám	4,80	4,75	4,76	4,75	4,55
dosáhnout co nejvyšší vzdělání	4,18	4,24	4,12	4,30	4,60
žít pestrým společenským životem	5,32	5,47	5,43	5,40	5,13

Rozdíly v pořadí důležitosti životních cílů se projevily podle pohlaví a věku respondentů (viz tabulku 7). Zatímco pro ženy bylo nejčastěji nejdůležitější mít v životě děti, následoval partner a úspěchy v zaměstnání, u mužů obsadila první místo položka mít stálého partnera. Děti se u mužů zařadily až na třetí místo za úspěchy v zaměstnání.

Tab. 7: Pořadí životních cílů podle pohlaví a věkových skupin v roce 2009

	ženy	muži	15-19	20-29	30-44	45-59	60+
mít stálého partnera	2.	1.	3.	2.	1.	2.	2.
mít děti	1.	3.	6.	3.	2.	1.	1.
dosáhnout úspěch v zaměstnání	3.	2.	1.	1.	3.	3.	4.
vdát se, oženit se	4.	4.	7.	5.	4.	4.	3.
dosáhnout co nejvyšší vzdělání	5.	6.	2.	7.	6.	6.	6.
věnovat se svým zálibám	6.	5.	4.	4.	5.	5.	5.
žít pestrým společenským životem	7.	7.	5.	6.	7.	7.	7.

⁴ „Následující položky seřadte od nejdůležitější po nejméně důležitou, kde 1 znamená nejdůležitější a 7 nejméně důležitá. Každá číslice může být použita pouze jednou. Seřadte prosím, jak je pro Vás v životě důležité: a) dosáhnout úspěch v zaměstnání, b) vdát se, oženit se (být vdaná, ženatý), c) žít pestrým společenským životem, d) mít děti, e) věnovat se svým zálibám, f) mít stálého partnera, g) dosáhnout co nejvyššího vzdělání.“

Z analýzy druhého stupně vyplynulo, že muži statisticky významně častěji než ženy řadili na čelní místa žebříčku úspěchy v zaměstnání, záliby a zábavu. Ženy významně častěji uváděly jako svou největší prioritu v životě položku „mít děti“. Rozložení odpovědí u položek vzdělání, partner a svatba nebylo na pohlaví dotázaných závislé. Častější řazení pracovní kariéry před děti nemusí být nutně projevem mužského egoismu. Je možné, že muži spíše pociťují zodpovědnost za materiální zajištění rodiny a tato „mužská povinnost“ se pak promítá do uvažování při řazení položek. Stejně tak položka „mít stálého partnera“ je s možností mít děti a aktivně se podílet na jejich výchově stále ještě spojena spíše pro muže než pro ženy. Mužů žijících s dětmi bez partnera je ve srovnání s takto žijícími ženami minimum. Tuto tezi potvrzuje analýza, při které byli v potaz bráni pouze respondenti, kteří už mají alespoň jedno dítě. V tomto případě se odpovědi mužů a žen zásadně nelišily.

V rozdělení podle věku se nejvýrazněji odlišovaly dvě nejmladší věkové skupiny dotázaných, u kterých děti zaujaly šesté a třetí místo. Pro příslušníky nejmladší věkové skupiny je v životě nejdůležitější úspěch v zaměstnání, vzdělání a partner. U dotázaných z věkové skupiny 20 – 29 let pak úspěch v zaměstnání, partner a na již zmiňovaném třetím místě děti. Ve srovnání se staršími lidmi je pro dotázané mladší třiceti let o něco důležitější věnovat se zálibám a žít pestrým společenským životem. Významně se pak odlišila nejmladší věková skupina zařazením položky „vdát se, oženit se“ na poslední místo pomyslného žebříčku. Je pravděpodobné, že dotázaní posuzovali jednotlivé životní cíle vzhledem ke své momentální situaci jakoby chronologicky. To, že „náctiletí“ řadí děti až na šesté místo, nemusí nutně znamenat, že s dětmi ve svém životě nepočítají nebo že by je byli ochotni vyměnit za úspěšnou kariéru. „Uvažovat o dětech“ je pro ně zřejmě zatím předčasné. Umístění vzdělání a zaměstnání na předních místech žebříčku důležitosti u mladých lidí koresponduje s výsledky výzkumu CVVM provedeného v dubnu 2004, z nichž vyplývá, že většina mladých lidí chce před založením rodiny uspokojivě vyřešit svou finanční a bytovou situaci⁵. Z tabulky je dále patrné, že důležitost dětí v životě vzrůstá se zvyšujícím se věkem. U lidí starších 45 let pak zaujímá tato položka první místo v žebříčku důležitosti. Do této skupiny spadají lidé, kteří v naprosté většině děti již mají, a hodnotí tudíž jejich důležitost pro svůj život z odlišné perspektivy než mladí bezdětní.

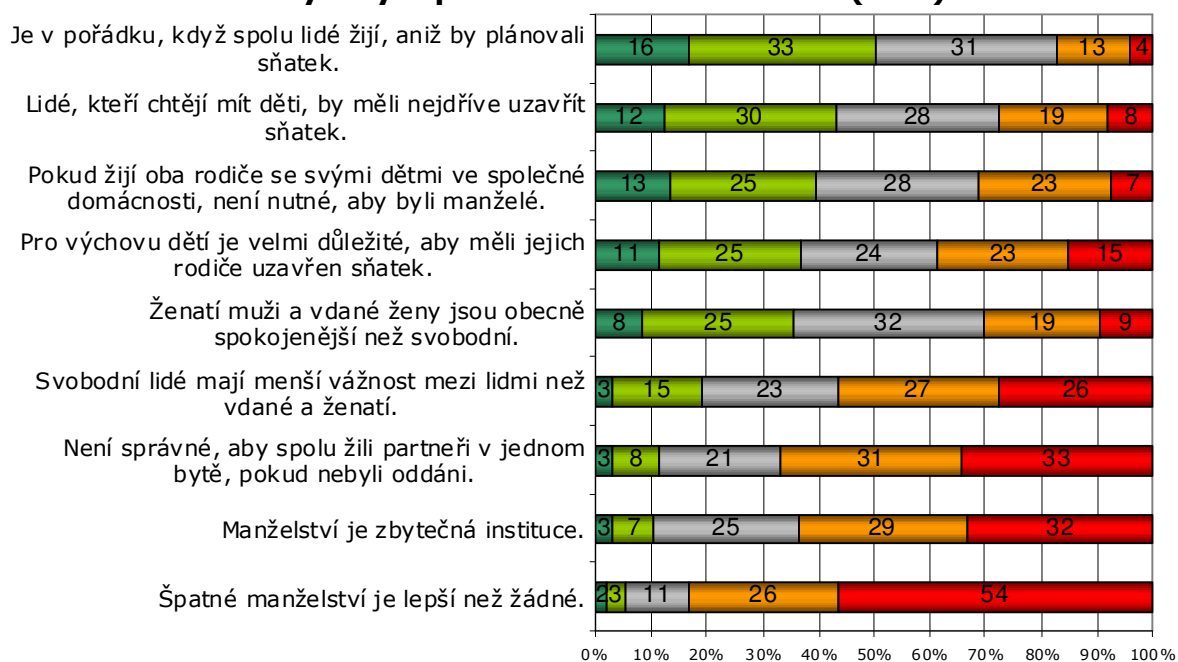
Vedle výše popisovaných otázek, byl zjišťován souhlas (případně nesouhlas) s vybranými výroky o partnerském soužití a rodičovství (viz graf 4). Odmítavá stanoviska tvořila většinu v případě výroku „špatné manželství je lepší než žádné“ (80 % v součtu odpovědí rozhodně nesouhlasím a spíše nesouhlasím ku 5 % v součtu odpovědí rozhodně souhlasím a spíše souhlasím), dále u výroku „není správné, aby spolu žili partneři v jednom bytě, pokud nebyli oddáni“ (64 % nesouhlasících ku 11 % souhlasících). Nesouhlas výrazně převažoval nad souhlasem také u výroků „manželství je zbytečná instituce“ (61 % ku 10 %) a „svobodní mají menší vážnost mezi lidmi než vdané a ženatí“ (53 % ku 18 %).

⁵ Šalamounová, P., Šamanová, G. 2004. „Reprodukční záměry mladých lidí“. *Naše společnost* 2004/1: 8-11. Praha. Sociologický ústav AV ČR.

Mezi položky, kde nesouhlas tvořil menšinu se zařadily výroky „je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek“ (17 % nesouhlasících ku 49 % souhlasících), „lidé, kteří chtějí mít děti, by měli nejdříve uzavřít sňatek“ (27 % nesouhlasících ku 42 % souhlasících) a „pokud žijí oba rodiče se svými dětmi ve společné domácnosti, není nutné, aby byli manželé“ (30 % nesouhlasících ku 38 % souhlasících).

U výroků „pro výchovu dětí je velmi důležité, aby měli jejich rodiče uzavřen sňatek“ (38 % nesouhlasících ku 36 % souhlasících) a „ženatí muži a vdané ženy jsou obecně spokojenější než svobodní“ (28 % nesouhlasících ku 33 % souhlasících) byl podíl kladných a záporných hodnocení přibližně stejně velký.

Graf 4: Souhlas s výroky o partnerství a rodičovství (v %)⁶

■ rozhodně souhlasí ■ spíše souhlasí ■ ani souhlas ani nesouhlas ■ spíše nesouhlasí ■ rozhodně nesouhlasí

Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“. Položky jsou řazeny podle skóre kladných odpovědí (rozhodně souhlasí + spíše souhlasí).

Při pohledu na tabulku 8, která zachycuje vývoj výše zmiňovaných postojů v čase, zjistíme, že od roku 2003 došlo u některých výroků k poměrně významným změnám. Výrazně se například snížila podpora výroku o důležitosti manželství pro výchovu dětí (z 52 % v roce 2003 na 36 % v roce 2009). Lidí,

⁶ Znění otázky: „Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky? a) Ženatí muži a vdané ženy jsou obecně spokojenější než svobodní, b) Lidé, kteří chtějí mít děti, by měli nejdříve uzavřít sňatek, c) Je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek, d) Špatné manželství je lepší než žádné, e) Pokud žijí oba rodiče se svými dětmi ve společné domácnosti, není nutné, aby byli manželé, f) Není správné, aby spolu žili partneři v jednom bytě, pokud nebyli oddáni, g) Svobodní lidé mají menší vážnost mezi lidmi než vdané a ženatí, h) Pro výchovu dětí je velmi důležité, aby měli jejich rodiče uzavřen sňatek, i) Manželství je zbytečná instituce.“ Možnosti odpovědí: „rozhodně souhlasí“, „spíše souhlasí“, „ani souhlas“, „ani nesouhlas“, „spíše nesouhlasí“, „rozhodně nesouhlasí“, „nevím“.

kterí se domnívají, že ženatí a vdané jsou spokojenější než svobodní, je ve srovnání s rokem 2003 o deset procentních bodů méně. Ještě významněji klesl podíl lidí, kteří se domnívají, že sňatek má být uzavřen před narozením dítěte (o 17 % oproti roku 2003). Obecně lze říci, že se zvětšuje tolerance k různým formám partnerského soužití, které tvoří alternativu k tradičnímu manželství.

Tab. 8: Souhlas s výroky o partnerství a rodičovství – vývoj

	2003	2005	2006	2007	2009
	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-
Je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek.	46/20	40/22	42/19	43/17	49/17
Pokud žijí oba rodiče se svými dětmi ve společné domácnosti, není nutné, aby byli manželé.	31/36	28/37	32/35	33/32	38/30
Pro výchovu dětí je velmi důležité, aby měli jejich rodiče uzavřen sňatek.	52/24	50/27	44/31	41/31	36/38
Ženatí muži a vdané ženy jsou obecně spokojenější než svobodní.	43/19	42/18	41/20	38/21	33/28
Lidé, kteří chtějí mít děti, by měli nejdříve uzavřít sňatek.	59/18	58/16	47/23	45/22	42/27
Svobodní lidé mají menší vážnost mezi lidmi než vdané a ženatí.	19/52	17/54	20/54	20/50	18/53
Není správné, aby spolu žili partneři v jednom bytě, pokud nebyli oddáni.	16/51	13/54	10/63	9/62	11/64
Manželství je zbytečná instituce.	6/68	6/70	9/69	9/61	10/61
Špatné manželství je lepší než žádné.	5/77	6/78	6/79	6/81	5/80

Pozn.: +/- znamená součet položek „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“/„rozhodně nesouhlasí“ a „spíše nesouhlasí“. Dopočet do 100 % v buňkách tvoří odpovědi „ani souhlas ani nesouhlas“ a „nevím“.